

Kako opišemo ljudski običaj?

Ključne besede

• opis ljudskega običaja

1. Na strani 123 najdeš sestavljanko. Razreži jo po črtah in sestavi dve fotografiji, ki prikazujeta ljudska običaja. Fotografiji prilepi.

Katera ljudska običaja sta prikazana na fotografijah? Ali poznaš običaja? Če da, kaj veš o njiju?

2. Preberi besedilo.

Škoromatija je pustni običaj, značilen za Brkine. Najbolj opazni brkinski liki, škoromati s spremstvom, so doma v Hrušici in Podgradu.

Pomembno vlogo ima *poberin*, ki se ne našemi, ampak le praznje obleče, njegovi edini dodatki so trakovi na klobuku, bel predpasnik, pušljec na prsih in košara. Njegova naloga je pobiranje darov: jajc, krofov, suhomesnih izdelkov, vina, žganja. Danes številni darujejo kar denar. Poberina spremljajo *škoromati z zvonci* ali *zvončarji*. Čeprav so škoromati z zvonci na videz lepi, spadajo med ta grde, saj pomagajo škopitu loviti dekleta in jih mazati s sajami. Škopit ali *klesčar* s klesčami lovi vaška dekleta. S klesčami neprestano tolče, da straši otroke in dekleta. Včasih sta v skupini lahko tudi dva. Pomemben lik je tudi *pepeljuhar*, oblečen v strgana oblačila, ki po dvoriščih potresa pepel in s tem zagotavlja zdravje in dobro letino.

Škoromatija se začne dan po božiču, ko se fantje zberejo in razdelijo vloge. Na pustno soboto poteka glavni dogodek, poberilja. Zgodaj dopoldne se fantje zberejo in v povorki obhodijo vas, nato se poberini in po navadi en škoromat z zvonci ločijo od skupine in začnejo pobirati darove po hišah. V hiše morajo vstopiti brez mask, da jih domačini vidijo. Za darove se zahvalijo, zaželejo dobro letino, sreče in zdravja ter ljudi povabijo na druženje. Ostali škoromati medtem razgrajajo po domači vasi.

Na pepelnično sredo obsodijo pusta kot krivca za vse neumnosti in ga zažgejo, s čimer naj bi človek premagal zlo, dokončno odgnal zimo in se pripravil na rojstvo novega življenja.

V pisnih virih se škoromatovo ime prvič pojavi že v 14. stoletju, zato velja danes za eno najstarejših mask na Slovenskem. Kasneje je šega skoraj zamrla, leta 1981 pa so domačini začeli obujati običaj.

3. Odgovori.

- a) Kako se imenuje opisani ljudski običaj?
- b) Za katere kraje je značilen ta običaj?
- c) Za kateri čas v letu je značilen?
- č) Kdo sodeluje v tem običaju?

4. Odgovori.

- a) Katere naloge opravljajo pustni liki?
- b) Kaj potrebujejo za svoje delo?
- c) Čemu opravljajo te naloge?
- č) Ali je običaj živ tudi danes? Pojasni.

5. Oglej si fotografije in napiši, kateri liki so prikazani.

6. Škoromatske like v levem stolpcu poveži z njihovimi pripomočki v srednjem stolpcu in dejavnostjo v desnem.

Poberin	s potresanjem pepela	straši otroke in lovi dekleta.
Pepeljuhar	s sajami	pobira darove.
Škopit	s košaro	zagotavlja dober pridelek in zdravje.
Zvončar	s klesčami	maže dekleta.

7. Kaj pomeni, da se poberin *praznje obleče*? Obkroži črko pred ustreznim pomenom.

- a) Poberin se obleče živahno.
- b) Poberin se obleče praznično.
- c) Poberin se obleče praznoverno.

8. Besedo v levem stolpcu poveži z ustrežno sopomenko v desnem stolpcu.

pušelj	sprevod
običaj	neporočena mlada ženska
povorka	navada
dekle	podatek o čem
vir	šopek

9. Ali naslednje trditve o pustnih likih ustrezajo vsebini besedila o škornmatiji? Označi.

	DRŽI	NE DRŽI
a) Poberin hodi po hišah nenašempljen.	☐	☐
b) Zvončarji pobirajo darove v košare.	☐	☐
c) Zvončarji so lepi, a ne preveč prijazni.	☐	☐
č) Kleščarji najraje vpijejo za dekleti.	☐	☐
d) Pepeljuharji na videz niso prav lepi.	☐	☐
e) Pepeljuhar preganja bolezni.	☐	☐

10. Čemu na pepelnično sredo zažgejo pusta?

11. Preberi nepopolno poved in jo dopolni z besedama *dogodku* in *času*.

Ljudski običaj se v ustaljeni obliki ponavlja iz roda v rod ob določenem
 (npr. med božičem in pustom) in ob določenem
 (npr. ob porokah).

12. Oglej si fotografijo. Ali veš, kaj prikazuje? Če da, povej.

Spušcanje luči v vodo

13. Oglej si posnetek.

14. Kako se imenuje ljudski običaj na posnetku? Ali je bil opis razumljiv? Zakaj? Ali je bil opis zanimiv? Zakaj?

15. Še enkrat si oglej posnetek in odgovori.

- a) Kdaj poteka ta običaj?
- b) Kje je potekal običaj v preteklosti?
- c) Kaj so počeli ljudje na ta dan?
- č) Zakaj so vrgli luč v vodo?
- d) Kaj so pri tem uporabljali?

16. Posnetek si oglej še enkrat.

17. Vstavi, kar manjka.

V preteklosti so na _____, tj. 12. marca, po
_____ spuščali _____. Tako so
zaznamovali čas, ko se je _____, začel daljšati in so rokodelci
lahko opravljali svoje delo pri _____ svetlobi. Za spuščanje
luči so uporabljali _____ ali košare, na katere so položili
_____, ki so jih zažgali, ali pa so jih osvetlili z gorečimi
_____. Plavajočim lučkam so rekli _____.

18. Odgovori.

- Ali se je ta običaj ohranil do danes?
- Kako se osvetljeni splavi imenujejo danes?
- Iz česa so izdelani sodobni splavi?
- S čim so osvetljeni?
- Čemu danes spuščajo luč v vodo?

19. Kaj meniš o običaju spuščanja luči v vodo?

20. V slovenskih krajih pogosto potekajo prireditve, na katerih lahko spoznaš
ljudske običaje.
Predstavi običaj, ki se ti zdi zanimiv.
Lahko uporabiš fotografije, slike, predmete s teh prireditev.

Razmisli in odgovori.

Dopolni in pomni.

Ljudski običaj opišemo tako, da predstavimo:

- njegovo okolje/prostor in _____ (npr. na Gorenjskem, na gregorjevo),
- njegove udeležence in njihove dejavnosti (npr. rokodelci so izdelovali barčice in jih spuščali v vodo),
- _____, ki jih pri tem uporabljajo (npr. košare, oblance), in njihov namen,
- položaj tega običaja danes.

